

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2016. – Т. 33-34. – С. 222-229

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2016. – Volume. 33-34. – pp. 222-229

УДК: 327. 8(47:477)

© Павло Катеринчук¹

Російська пропаганда як інструмент зовнішньополітичної стратегії щодо України

Анексія Криму та війна на Донбасі не були випадковістю чи спонтанними діями Росії проти, а виявилися чітко спланованою стратегією послаблення України аби унеможливити її євроінтеграційний та євроатлантичний поступ. Цьому передували роки інформаційних кампаній і масового використання засобів пропаганди в Україні через широку присутність російських медіа у вітчизняному інформаційному просторі. Внаслідок засилля російських аудіовізуальних та електронних медіа у значної частини українців сформувалися стереотипізовані, а часом зовсім схиблені уявлення про європейські цінності, про події «Революції гідності», що зумовило високий ступінь недовіри до євроінтеграційних прагнень України та сприяло анексії Криму й бойові дії на Донбасі.

Автор приходить до висновку, що на тлі такої злагодженої, послідовної та заздалегідь спланованої інформаційної війни Україна виявилася невідповідною до протистояння з Росією. Очевидно, що для цього держава потребує чітких й послідовних кроків із захисту інформаційного простору й водночас пропагування патріотизму й європейських цінностей серед український громадян, створення і поширення україно- й англомовного контенту у світі про події в Україні, створення передумов для формування позитивного іміджу країни шляхом боротьби з корупцією та провадження ефективних реформ.

Ключові слова

Російська пропаганда, російські медіа, євроінтеграційні прагнення України, Донбас, Євромайдан.

Russian propaganda as an instrument of foreign policy strategy towards Ukraine

The annexation of the Crimea and the war on the Donbas were not a coincidence or a spontaneous action of Russia, but were a clearly planned strategy to weaken Ukraine in order to make its Eurointegration and Euroatlantic progress impossible. This was preceded by years of information campaigns and the massive use of propaganda in Ukraine through the wide presence of Russian media in the domestic information space. Due to the dominance of Russian audiovisual and electronic media among a large part of Ukrainians formed formation of stereotyped and sometimes completely obscured perceptions of European values, as well as about events of the “Revolution of Dignity”, which resulted in a high degree of distrust of Ukraine's European aspirations and contributed to the annexation of the Crimea and war in Donbas.

The author comes to the conclusion that against the backdrop of such a coherent, consistent and pre-planned information war, Ukraine was unprepared to confront Russia. It is obvious that for this purpose the state needs clear and consistent steps to protect the information space and, at the same time, to promote patriotism and European values among Ukrainian citizens, to create and spread Ukrainian and English-language content in the world about events in Ukraine, to create the preconditions for building a positive image of the country struggling against corruption and the implementation of effective reforms.

Keywords

Russian propaganda, Russian media, Euro-integration aspirations of Ukraine, Donbas, Euromaidan.

Постановка проблеми. Здавалося б, ми нині живемо у другому десятилітті XXI століття, насиченого технологічними досягненнями людської цивілізації та високим рівнем розвитку

¹ Кандидат політичних наук, докторант кафедри міжнародної інформації Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна, Email: p.katerynychuk@chnu.edu.ua

продуктивних сил. Здавалося б пережитки вельми насиченого і важкого ХХ століття відійшли у минуле як пережитки попередньої епохи. Втім як показують події останніх років на Сході Європи, це лише наївна ілюзія.

Адже ми дедалі частіше чуємо використання поняття на кшталт «гібридна війна», «конвергентні ЗМІ», «агрегатори новин» тощо. Сучасні технологічні досягнення не лише пришвидшують і полегшують обмін інформацією, формують нові засоби комунікації, але й, водночас, ускладнюють і без того перенасичений інформаційний простір, що створює, у свою чергу, сприятливий ґрунт для маніпулювання громадською думкою.

У випадку з війною між Україною і Росією на Донбасі, яка стала не в останню чергу наслідком євроінтеграційних прагнень українців, ми спостерігаємо результат тривалої інформаційної кампанії проти українських громадян через російські засоби масової інформації, котрі широко представлені в українському інформаційному просторі. Фактично російські медіа є майданчиком політичної соціалізації значної частини насамперед російськомовних українців Сходу, котрі легко піддаються впливу найсучасніших методів московської пропаганди. Росія всіляко намагається використовувати український інформаційний простір у своїх інтересах, для поширення неоімперіалістичних ідей, для цілеспрямованого антиукраїнського інформаційного впливу на наших громадян. Відтак **мета** даної наукової розвідки полягає у визначенні ролі російської пропаганди як інструменту зовнішньополітичної стратегії стосовно України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Незважаючи на досить велику кількість досліджень та публікацій на тему інформаційної безпеки, системна пропагандистська антиукраїнська кампанія російських ЗМІ проти України, застосування ними новітніх технічних можливостей та маніпулятивних технологій засвідчили вразливість вітчизняного інформаційного простору². Чимало уваги проблемі інформаційного протистояння присвятили дослідники Інституту Разумкова, Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, вітчизняні дослідники Ю. Горбань, Ю. Бабенко, Д. Дуцик, Н. Еляшевський.

Виклад основного матеріалу. Використання Росією інформації в якості зброї не нове явище, але вишуканість та інтенсивність з кожним роком зростає. Лише за останній рік держави ЄС та Північної Америки збагнули цей потужний латентний вплив російських медіа та пропаганди, в тому числі у виборчі процеси та діяльність органів державної управління, зрозуміли, що російська дезінформація становить серйозну загрозу для Сполучених Штатів і їх європейських союзників, в першу чергу це Польща, країни Балтії та України. Причому на відміну від радянської пропаганди, сучасні методи російської інформаційної війни не так грубо просувають порядок денний Кремля. Замість цього вони націлені заплутати, запаморочити і відволікати громадян ЄС та України. Росія прагне підірвати підтримку європейських цінностей, ввести розбрат між європейськими союзниками для того, щоб збільшити свій вплив на Україну. Для цього використовуються етнічні, мовні, регіональні, соціальні та історичні суперечності та стереотипи.

Як показує досвід, російські пропагандистські зусилля в Європі становлять важливу частину свого гібридного підходу до проєкції сили. Незважаючи на те, що криза в Україні вперше звернула увагу Заходу до значення інформаційної кампанії в Росії, використання Кремлем дезінформації задовго передувало кризі. Російські сили ретельно і цілеспрямовано готували інформаційну війну проти України, не лише посилюючи свою присутність в інформаційному просторі, але й вербуючи і спонсоруючи цілу низку політиків, державних службовців та громадських діячів. Внутрішні проблеми в одній країні, можуть стати темою зовнішньої політики в іншій. Російська пропаганда в Західній Європі розвиває велику гру передбачуваного тяжкого становища своїх «співвітчизників» в колишньому радянському просторі, і включає в себе тих, хто говорить по-російськи як першої мови, або дозволяє ідентифікувати себе росіянами за національністю. Вони стверджують, що відбуваються дискримінації населення і переслідування через їх етнічної, громадянської або мовної приналежності.

Кремлівська пропаганда також спростовує і відхиляє будь-яку критику власної поведінки Росії. Всі негативні коментарі про Росію зображуються або як вигадані або несправедливі. Спе-

² Горбань, Ю. (2015), Інформаційна війна проти України та засоби її ведення, режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/04/20.pdf>

ціаліст інформаційної війни і представник НАТО Бен Німмо характеризує цю тактику, як пере-кручування фактів, відволікаючи бачення людей від головних внутрішніх проблем³.

Повернення В.Путіна на президентський пост (2012 р.) ознаменувалося посиленням російських лідерських амбіцій. Посилювався російський тиск на Україну, насамперед – у напрямі її залучення до Митного союзу⁴. Зокрема, в лютому 2013 р. В.Путін підписав оновлену Концепцію зовнішньої політики РФ, у тексті якої окремим пунктом визначаються відносини з Україною (чого не було в тексті 2008 р.). Ідеться про намір «вибудувати відносини з Україною як пріоритетним партнером у СНД і сприяти її підключенню до поглиблення інтеграційних процесів». Одночасно здійснювалися масштабні заходи (в т.ч. на міжнародній арені) із запобігання підписанню Україною Угоди про асоціацію з ЄС.

2013 рік став вирішальним в українсько-російських відносинах. Російська сторона максимально задіяла всі політико-економічні важелі впливу, з одного боку, для втягування України у процес євразійської інтеграції, з іншого – для блокування євроінтеграційного курсу офіційного Києва.

Досягненню мети керівництва РФ сприяла та обставина, що президентський пост в Україні обіймав В.Янукович – лідер Партії регіонів, яка мала більшість в українському Парламенті. Її електорат був зосереджений переважно на Півдні і Сході України, де, на противагу Центральному та Західному регіонам, спостерігалися помітні проросійські орієнтації – це (поряд з іншими чинниками) обумовлювало намагання правлячої партії і керівництва держави якомога довше здійснювати в частині геополітичної інтеграції т.зв. «багатовекторну» політику.

Так, 31 травня 2013 р. був підписаний Меморандум «Про поглиблення взаємодії між Україною і Євразійською економічною комісією», згідно з яким Україна погодилася «дотримуватися принципів, зафіксованих у документах Митного союзу»⁵. Було також заплановано підписання Меморандуму про зближення технічних регламентів України та Митного союзу, що технологічно прив'язувало Україну до цього союзу та, відповідно – суперечило курсу євроінтеграції⁶.

З іншого боку, 18 вересня 2013 р. український Уряд прийняв рішення про підготовку до підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Однак, 27 жовтня і 9 листопада відбулися дві утаємничені екстрені зустрічі президентів України та РФ і після цього, 21 листопада Уряд М.Азарова прийняв рішення «призупинити процес підготовки до укладання Угоди про асоціацію з ЄС», а 29 листопада на Вільнюському саміті ЄС В.Янукович відмовився від підписання Угоди⁷, наголошуючи на намірах України підписати цей документ «у найближчій перспективі» та, як впливало з його виступу на саміті, – за умови надання Україні потужної фінансово-економічної допомоги з боку ЄС.

Майже відразу після такого «інтеграційного розвороту» України на Схід, утаємниченого від Парламенту і громадськості, заснованого на кулуарних домовленостях з РФ, було підписано пакет українсько-російських угод від 17 грудня 2013 р.⁸, зокрема – про надання Україні короткострокового кредиту у \$3 млрд. і зниження ціни на російський газ. Де-факто, це була «плата» Кремля за відмову Києва від євроінтеграції.

³ Lucas, E., Nimmo, B. (2015), Information Warfare: What Is It and How to Win It, CEPA INFOWAR PAPER No. 1, Center for European Policy Analysis, available at: <http://cepa.org/sites/default/files/Infowar%20Report.pdf>

⁴ Відносини ЄС-Україна-Росія: проблеми і перспективи (2012), Аналітична доповідь Центру Разумкова, Національна безпека і оборона, № 4-5, С. 8-9.

⁵ Україна: время выбора (2014), Киев, Центр Разумкова, С. 11.

⁶ 15 січня 2014 р. Уряд М.Азарова затвердив Програму співробітництва України з державами Митного союзу до 2020р. Постановою КМУ "Про затвердження Програми співробітництва України з державами-членами Митного союзу Республіки Білорусь, Республіки Казахстан та Російської Федерації на період до 2020 року". – Сайт Кабінету Міністрів України, http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246977822&cat_d=244276429

⁷ Янукович не підписав Угоду про асоціацію на саміті у Вільнюсі, (2013), режим доступу: https://dt.ua/POLITICS/ukrayina-ne-pidpisala-ugodu-pro-asociaciyu-na-samiti-u-vilnyusi-132821_.html

⁸ Російсько-український конфлікт: стан, наслідки, перспективи розвитку подій (2014), Центр Разумкова, Національна безпека і оборона, №5-6, режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/analytic_5_6_Ukr_Ros_2014_site_s.pdf

Таке рішення влади спричинило в Україні масові акції протесту котрі згодом переросли у «Революцію гідності» або ж «Євромайдан», що зумовило силове протистояння громадян і влади, повалення режиму В. Януковича та його втечу з України в ніч з 21 лютого 2014 р.⁹. Після цього, як ми знаємо, відбулася анексія Криму та розпочалася війна на Донбасі з метою дестабілізувати українську економіку та унеможливити її євроінтеграційний поступ.

Антиукраїнська пропагандистська кампанія також виявила недостатню сформованість наукових і методологічних обґрунтувань та пояснень щодо дій у подібних ситуаціях, продемонструвала слабку скоординованість дій державних органів влади, громадянського суспільства, експертного та наукового середовищ, журналістів щодо протидії таким кампаніям¹⁰.

Телебачення залишається одним із найпотужніших каналів впливу. Оплотом російського іномовлення, без перебільшення, можна назвати одіозний телеканал Russia Today (надалі RT), заснований у 2005 р., що транслюється у більш ніж 100 країнах світу, має 700 млн. аудиторію (мовлення здійснюється цілодобово). Телеканали «RT America» та «RT UK» виходять до ефіру з власних студій у Вашингтоні та Лондоні. Громадяни більшості країн світу мають доступ до RT через Інтернет, супутникові та кабельні канали. Крім того, RT викладає власний продукт на YouTube (у 2014 р. кількість переглядів 5 основних каналів – більше 2 млрд.). Слід наголосити, що формат каналу RT зробив можливою його активну присутність телевізійному ринку Європи та США. Більше того, наприкінці 2014 р. було додатково запущено Інтернет-портал «Sputnik», який використовує інформаційний потік телеканалу RT, що значно збільшує можливості доступу до інформації, яку створює та поширює RT¹¹.

Для формування чіткої стратегії як в українському так і світовому інформаційному просторі, російська пропагандистська машина використовує цілу низку месиджів:

1. Україна – це частина Росії і вона не може існувати без неї. Відтак, українці є регіональною групою росіян, які мають свій говір та певні територіальні особливості.

2. Української мови не існує. Чимало росіян вважають, що українська мова – це діалект, який утворився з російської. А саме оформлення самостійної української мови нав'язано поляками або владою Австро-Угорщини.

3. Західна Україна – це осередок «бандерівців», а Львів – їхня столиця. Бандерівці ж для росіян – це особливо жорстокі люди, яких потрібно боятись, оскільки вони є вбивцями¹².

У психологічних операціях, які проводить агресор, використовуються ретельно відібрані повідомлення для різних цільових аудиторій (для внутрішнього «споживання», для українського суспільства, або ж спрямовані на дестабілізацію інформаційно-психологічного середовища західноєвропейського та американського суспільства): а) викривлення фактів; б) публікація та тиражування фейкових фото та відеоматеріалів; зображення, зроблені в інших військових умовах, кадри з художніх фільмів, що неначебно є свідченнями «звір'ячого поведіння» української армії; в) уславлення політичного керівництва Кремля та військової могутності Росії; г) активне використання тези про те, що «розпад СРСР – геополітична катастрофа ХХ ст.» (активно застосовувалась у Грузії у 2008 р.); д) героїзація російських військових («везливіє люди») тощо¹³.

Головні новини, які реалізовували і транслювали російські телеканали були присвячені Євромайдану, начебто це технологія яка реалізована США. 25 листопада російський державний канал «Россия 1» у вечірніх новинах показав сюжет «Євромайдан 2013 – технологія европро-

⁹ Російсько-український конфлікт: стан, наслідки, перспективи розвитку подій (2014), Центр Разумкова, Національна безпека і оборона, №5-6, режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/analytic_5_6_Ukr_Ros_2014_site_s.pdf

¹⁰ Горбань, Ю. (2015), Інформаційна війна проти України та засоби її ведення, режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/04/20.pdf>

¹¹ Російське іномовлення як інструмент маніпулювання громадською думкою у трансатлантичному просторі, (2015), Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1834/>

¹² Еляшевська, Н. (2015), Вразливість України до інформаційної війни, режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/732/738>

¹³ Російське іномовлення як інструмент маніпулювання громадською думкою у трансатлантичному просторі, (2015), Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1834/>

вокацій». «Беркут» був представлений як постраждала сторона, яка змушена була захищатися від провокаторів. Провокаціям опозиціонерів, на думку російських журналістів, звісно, навчають на спеціальних семінарах, які проводяться у Посольстві США. Зманіпулювали в сюжеті і відео, подавши коментар нібито прихильника Євромайдану, який прийшов за гроші, хоча насправді це був представник антимайдану¹⁴.

Російські ЗМІ масово вкладали в свідомість росіян та українців, що Київ охоплений безладом і керують цим безладом найманці, яких звісно завозять і отримують вони за це гроші. Згодом ця тема змінюється на більш потужну – в Києві відбувається не революція, а погроми. З телеекранів Кисельов у своїх сюжетах розповідає, що демонстранти варварські демонтують ялинку в центрі Києва задля будівництва барикад і ситуація в Києві стає все більше анархічною. З особливою тремтливістю випускають сюжети про постраждалих міліціонерів, яких жорстоко провокують, калічать і навіть вбивають.

Паралельно цим сюжетам з'являються новини про зростання впливу націоналістів, які згодом в розумінні російських журналістів стають фашистами. Революціонерів на майдані російські ЗМІ не знаходять, натомість бачать безліч чорно-червоних прапорів УПА – Української повстанської армії. Армії, яка під час Великої вітчизняної війни воювали з радянськими партизанами, а потім і з Радянською армією. На їхньому рахунку тисячі життів партизан, солдат, офіцерів і, що найголовніше, – мирних жителів. Вояки УПА винайшли і застосовували 237 видів страти своїх супротивників, що нікого на Євромайдані не бентежить.

Занепад української економіки – ще один месидж російської інформаційної війни. Україну змальовують як надзвичайну бідну країну, рівень доходів якої порівнювали з доходами африканців, розповідали про нашу депресивну економіку, промисловий спад та інші жахи. Саме за рахунок приниження свого сусіда Росія публікую статті про самопожертву заради української економіки, ось заголовки на деяких сайтах: «СМИ оценили ущерб «Газпрома» от газовой скидки Украине», «Как Россия поможет Украине»¹⁵.

Події на Майдані повинні були стати «спусковим гачком» відкритого конфлікту. Грунтуючись на вже поширених стереотипах і міфах, російська пропаганда викривила справжні причини й перебіг протестів, демонізувала Майдан, навішала на нього негативні ярлики й закликала російськомовне населення України «захищатися». Це відбувалося на тлі демонізації Євросоюзу й НАТО, дискредитації євроінтеграційного курсу, формування цілого ряду брехливих міфів стосовно цих міжнародних інституцій (не гребуючи пропагандою гомофобії й ототожненням ЄС із одностатевими шлюбами, маніпуляцією релігійними питаннями тощо)¹⁶.

Формувався образ ворога у вигляді нової київської влади, автоматично ворогом стала та частина українського народу, яка домоглася зламу режиму Януковича, і вся Україна як держава перетворилася в дзеркалі пропаганди на ворожу країну. Її було обвішано всіма ярликами, які були на активістах Майдану («фашисти – зомбі – агресори»), ЄС і НАТО («куплені американцями – аморальні – противні Богу»).

Найцинічнішою сторінкою в російському сценарії був заклик до насильства щодо українців. Російські пропагандисти розпочали з поширення ненависті до прямих закликів убивати. Готовність місцевих жителів до насильства або підтримки насильства проти решти українців була необхідна для того, щоб забезпечити росіянам підтримку військового вторгнення та бойових дій проти української армії та добровольчих батальйонів.

Протягом усієї війни російська пропаганда послідовно переслідує дві важливі цілі: перекладання відповідальності за конфлікт на Київ та дестабілізація українського фронту й тилу. Український уряд звинувачується в тому, що «не чує Донбасу» й приймає політичні рішення, спрямовані проти нього. Саме Київ, мовляв, розв'язав війну навесні й не хоче припинення війни тут і зараз (до чого його активно закликають усі проросійські агенти в самій Україні). Київ нібито веде війну проти мирного населення. Класикою пропаганди є «демонстрація дітлахів» у Слов'янську 6 травня і кампанія #SaveDonbassChildren. Дестабілізація українського фронту до-

¹⁴ Дуцик, Д. (2013) Російська пропаганда: назад у СРСР, режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/ru_zmi/rosiyska_propaganda_nazad_u_srsr/

¹⁵ СМИ оценили ущерб «Газпрома» от газовой скидки Украине, (2013), режим доступу: <http://rus.postimees.ee/2635156/smi-ocenili-ushcherb-gazproma-ot-gazovoy-skidki-ukraine>

¹⁶ Здіорук, С., Яблонський, В., Токман, В. (2014), Україна та проект «руського мира»: аналіт. доп., К, НІСД, С. 80

сягається чутками про «правосеків», що стріляють у потилицю «політично ненадійним» солдатам; про те, що «нас здали», що армія не має законних підстав діяти на Донбасі й «це не наша війна». Друге – культивуацією ненависті проти переселенців (усі численні фейки, поширювані влітку), імітацією «бунту матерів», обуренням проти економічних наслідків війни (в яких винуватий чомусь Київ), а взимку – розкачуванням істерії з приводу вимкнення світла¹⁷.

Таким чином російська пропаганда реалізовує сценарій який за словами Т.Снайдера, відомого американського історика, професора Єльського університету має на меті показати, що «правди, по суті, не існує»¹⁸

Під час парламентських виборів деякі ЗМІ (приміром, телеканал «Інтер», газета «Сьогодні») виступали в якості медійної платформи «Опозиційного блоку», який мав виражену проросійську риторичку. Важливим є той факт, що величезний відсоток ефірного часу центральних телеканалів займає медіапродукт російського виробництва, який часто теж несе заряд пропаганди (зокрема, про телесеріали як інструмент маніпуляційного впливу неодноразово писали експерти на сторінках MediaSapiens). Соціальні мережі відігравали ключову роль у розпаленні ненависті та ескалації насильства протягом зими – весни 2014 року. На самому початку російської операції (грудень 2013-го) було створено численні групи в соцмережах (передусім у «ВКонтакте»), присвячені ідеям Антимайдану в різних форматах. Спочатку значна кількість дописувачів мала «прописку» в російських містах, у лютому – березні серед дописувачів з'явилося багато юзерів із Криму, що свідчить про активне залучення місцевого населення до інформаційної війни на боці Росії. Проте з березня кількість членів груп та дописувачів збільшилася за рахунок населення безпосередньо східних та південних областей, що є природним наслідком ескалації напруженості та залучення до конфлікту більшої кількості людей. У соцмережах поширюються великі обсяги недостовірної (фейкової) інформації: неперевірені «фотофакти», «відео очевидців», «коментарі учасників» тощо. Загалом через соцмережі поширюються ті самі міфи й стереотипи, які створює російська пропаганда; також культивується емоційний стан тривоги, постійної готовності до захисної агресії¹⁹.

Місцеві медіа в Луганській, Донецькій, Одеській та Харківській областях відігравали певну роль у просуванні пропаганди на початковому етапі операції, проте вже восени ситуація змінилася. Під час зимових подій у Києві й початку війни з Росією більшість місцевих ЗМІ намагалися зайняти обтічну позицію. Так, низка донецьких ЗМІ називали місцевих проросійських бойовиків «ополченням» та «проросійськими активістами», а назву «Донецька народна республіка» намагалися писати в лапках. Логіка зрозуміла: коли в самому суспільстві немає однозначного ставлення до перспектив примусової інтеграції в Росію, місцеві ЗМІ намагаються поставити себе понад конфліктом, щоб не втратити аудиторії. Але більш вагомим здається інший чинник: самі бізнесові та політичні еліти, які мають чи не вирішальний вплив на медійний дискурс у регіонах, вагалися й чекали, звідки подує вітер. Тож на Донеччині, де ці еліти для себе відразу прийняли рішення, місцеві ЗМІ відразу влилися в пропаганду «радіоактивного попелу», в той час як на Харківщині все відбулося навпаки (під впливом Авакова, Аласанії й після присяги Добкіна на вірність новій владі). Низка місцевих ЗМІ одразу зайняли переконану проукраїнську позицію й однозначно засудили сепаратизм. Це луганський телеканал «Ірта», донецькі газети «Донбасс» і «Сьогодні», харківські «Медіапорт» та АТН, одеська «Думская.нет» та ряд інших. До цих ресурсів варто додати місцеві ЗМІ, які контролюються місцевими громадськими організаціями та окремими активістами («Восточный Вариант» та «Политика 2.0» в Луганську, «Новости Донбасса» в Донецьку)²⁰.

На місцях потужним провідником російської пропаганди є проросійські та сепаратистські організації й групи. В Донецьку діє терористична організація «Донецька народна республіка», яка позиціонує себе як державне утворення і має власні медіаресурси («Первый республиканс-

¹⁷ Гусаров, В. (2015), Кремль розпочав нову інформаційну операцію проти України, Вісник НАДУ, № 1, С. 139.

¹⁸ O'Neal, L. (2015) Yale Professor Talks Russian Propaganda in Ukraine, available at: <http://emorywheel.com/yale-professor-talks-russian-propaganda-in-ukraine/>

¹⁹ Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення! [Електронний ресурс] / Ю. Бабенко. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/>

²⁰ Здіорук, С., Яблонський, В., Токман, В. (2014), Україна та проект «русского мира»: аналіт. доп., К, НІСД, С. 73.

кий», ДНР ТВ, «Центральное информационное агентство Новороссии», газета «Новороссия» та інші). В Луганську на початкових етапах війни найактивнішою була «Луганська гвардія», яка хиталася від ідей федералізму до сепаратизму (очевидно, залежно від тактичних цілей спонсорів), але врешті-решт перетворилася на «Луганську народну республіку», ще одну терористичну організацію, яка позиціонувала себе як державне утворення. Крім того, в області діяли не-підконтрольні «ЛНР» козацькі організації, а також свою окрему політику провадили місцеві терористичні угруповання (група Козіцина на півдні, Дрьомов у Стаханові-Первомайську, групи Мозгового, Косогора та інші)²¹.

Висновки. Очевидно, що на тлі такої зляганої, послідовної та задалегідь спланованої інформаційної війни Україна виявилася непередбаченою до протистояння та розгубленою. Ані патріотичні сили Майдану, ані українські уряди після революції не спромоглися в короткі строки призупинити агресію Росії в інформаційному просторі, і як результат – припинення війни на Донбасі. Очевидно, що для цього держава потребує чітких й послідовних кроків із захисту інформаційного простору й водночас пропагування патріотизму й європейських цінностей серед український громадян, створення і поширення україно- й англомовного контенту у світі про події в Україні, створення передумов для формування позитивного іміджу країни шляхом боротьби з корупцією та провадження ефективних реформ.

Список джерел

1. 15 січня 2014 р. Уряд М.Азарова затвердив Програму співробітництва України з державами Митного союзу до 2020р. Постановою КМУ "Про затвердження Програми співробітництва України з державами-членами Митного союзу Республіки Білорусь, Республіки Казахстан та Російської Федерації на період до 2020 року". – Сайт Кабінету Міністрів України, http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246977822&cat_d=244276429
2. Бабенко, Ю., (2006) Інформаційна війна – зброя масового знищення!, режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/>
3. Відносини ЄС-Україна-Росія: проблеми і перспективи (2012), Аналітична доповідь Центру Разумкова, Національна безпека і оборона, № 4-5, 53 с.
4. Горбань, Ю. (2015), Інформаційна війна проти України та засоби її ведення, режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/04/20.pdf>
5. Гусаров, В. (2015), Кремль розпочав нову інформаційну операцію проти України, Вісник НАДУ, № 1, С. 136-141.
6. Дуцик, Д. (2013) Російська пропаганда: назад у СРСР, режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/ru_zmi/rosiyska_propaganda_nazad_u_srsr/
7. Еляшевська, Н. (2015), Вразливість України до інформаційної війни, режим доступу: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/732/738>
8. Здіорук, С., Яблонський, В., Токман, В. (2014), Україна та проект «русского мира»: аналіт. доп., К, НІСД, 80 с.
9. Ліпкан, В., Максименко, Ю., Желіховський В. (2016) Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції, режим доступу: <http://mobile.pidruchniki.com/15800119>
10. Російське іномовлення як інструмент маніпулювання громадською думкою у трансатлантичному просторі, (2015), Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1834/>
11. Російсько-український конфлікт: стан, наслідки, перспективи розвитку подій (2014), Центр Разумкова, Національна безпека і оборона, №5-6, режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/analytic_5_6_Ukr_Ros_2014_site_s.pdf
12. Сливка, В. (2015), Інформаційна війна проти України: міф чи реальність?, режим доступу: <http://intkonf.org/slivka-vv-informatsiyna-viyna-proti-ukrayini-mif-chi-realist/>
13. СМІ оцінили ущерб «Газпрома» от газової скидки Україне, (2013), режим доступу: <http://rus.postimees.ee/2635156/smi-ocenili-ushcherb-gazproma-ot-gazovoy-skidki-ukraine>
14. Україна: время выбора (2014), Киев, Центр Разумкова, 23 с.

²¹ Сливка, В. (2015), Інформаційна війна проти України: міф чи реальність?, режим доступу: <http://intkonf.org/slivka-vv-informatsiyna-viyna-proti-ukrayini-mif-chi-realist/>

15. Янукович не підписав Угоду про асоціацію на саміті у Вільнюсі, (2013), режим доступу: https://dt.ua/POLITICS/ukrayina-ne-pidpisala-ugodu-pro-asociaciyu-na-samiti-u-vilnyusi-132821_.html

16. Lucas, E., Nimmo, B. (2015), Information Warfare: What Is It and How to Win It, CEPA INFOWAR PAPER No. 1, Center for European Policy Analysis, available at: <http://cepa.org/sites/default/files/Infowar%20Report.pdf>

17. O'Neal, L. (2015) Yale Professor Talks Russian Propaganda in Ukraine, available at: <http://emorywheel.com/yale-professor-talks-russian-propaganda-in-ukraine/>

References

1. 15 січня 2014 р. Уряд М.Азарова затвердив Програму співробітництва України з державою Митного союзу до 2020р. Постановою КМУ "Pro zatverdzhennya Prohramy spivrobitnytstva Ukrainy z derzhavamy-chlenamy Mytneho soyuzu Respubliki Bilorus', Respubliki Kazakhstan ta Rosiys'koyi Federatsiyi na period do 2020 roku". – Sayt Kabinetu Ministriv Ukrainy, http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246977822&cat_d=244276429

2. Babenko, Yu., (2006) Informatsiyna viyna – zbroya masovoho znyshchennya!, rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/>

3. Vidnosyny YeS-Ukrayina-Rosiya: problemy i perspektyvy (2012), Analitychna dopovid' Tsentru Razumkova, Natsional'na bezpeka i oborona, # 4-5, 53 s.

4. Horban', Yu. (2015), Informatsiyna viyna proty Ukrainy ta zasoby yiyi vedennya, rezhym dostupu: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/04/20.pdf>

5. Husarov, V. (2015), Kreml' rozpochav novu informatsiynu operatsiyu proty Ukrainy, Visnyk NADU, # 1, S. 136-141.

6. Dutsyk, D. (2013) Rosiys'ka propahanda: nazad u SRSR, rezhym dostupu: http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/ru_zmi/rosiyska_propaganda_nazad_u_srsr/

7. Elyashevs'ka, N. (2015), Vrazlyvist' Ukrainy do informatsiynoi viyny, rezhym dostupu: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/732/738>

8. Zdioruk, S., Yablons'ky, V., Tokman, V. (2014), Ukrainy ta proekt «russkoho myra»: analit. dop., K, NISD, 80 s.

9. Informatsiyna bezpeka Ukrainy v umovakh yevrointehratsiyi [Elektronnyy resurs] / V. Lipkan, Yu. Maksymenko, V. Zhelikhovs'ky. – Rezhym dostupu: <http://mobile.pidruchniki.com/15800119>

10. Rosiys'ke inomovlennya yak instrument manipuluvannya hromads'koyu dumkoyu u transatlantychnomu prostori, (2015), Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen' pry Prezydentovi Ukrainy, rezhym dostupu: <http://www.niss.gov.ua/articles/1834/>

11. Rosiys'ko-ukrayins'kyi konflikt: stan, naslidky, perspektyvy rozvytku podiy (2014), Tsentr Razumkova, Natsional'na bezpeka i oborona, #5-6, rezhym dostupu: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/analytic_5_6_Ukr_Ros_2014_site_s.pdf

12. Slyvka, V. (2015), Informatsiyna viyna proty Ukrainy: mif chy real'nist'?, rezhym dostupu: <http://intkonf.org/slivka-vv - informatsiyna-viyna-proti-ukrayini-mif-chi-realnist/>

13. SMY otsenyly ushcherb «Hazproma» ot hazovoy skydki Ukraine, (2013), rezhym dostupu: <http://rus.postimees.ee/2635156/smi-ocenili-ushcherb-gazproma-ot-gazovoy-skidki-ukraine>

14. Ukraina: vremya vybora (2014), Kyev, Tsentr Razumkova, 23 s.

15. Yanukovych ne pidpysav Uhodu pro asotsiaciyu na samiti u Vil'nyusi, (2013), rezhym dostupu: https://dt.ua/POLITICS/ukrayina-ne-pidpisala-ugodu-pro-asociaciyu-na-samiti-u-vilnyusi-132821_.html

16. Lucas, E., Nimmo, B. (2015), Information Warfare: What Is It and How to Win It, CEPA INFOWAR PAPER No. 1, Center for European Policy Analysis, available at: <http://cepa.org/sites/default/files/Infowar%20Report.pdf>

17. O'Neal, L. (2015) Yale Professor Talks Russian Propaganda in Ukraine, available at: <http://emorywheel.com/yale-professor-talks-russian-propaganda-in-ukraine/>